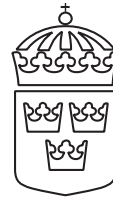

Regeringens proposition

2017/18:87

Åsnens nationalpark

Prop.
2017/18:87

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 25 januari 2018

Stefan Löfven

Karolina Skog
(Miljö- och energidepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att riksdagen godkänner att ett mark- och vattenområde förklaras som Åsnens nationalpark. Nationalparken bidrar väsentligt till uppbyggnaden av landets ekologiska nätverk av skyddade områden som bidrar till bevarandet av den biologiska mångfalden. Parken både stärker och kompletterar det svenska nationalparkssystemet. Syftet med Åsnens nationalpark är att bevara ett representativt, variationsrikt och biologiskt värdefullt sydsvenskt skogs- och sjölandskap med dess växt- och djurliv i väsentligen orört skick. Områdets land- och vattenmiljöer har mycket höga naturvärden. Parkens fastlandsdelar är lättillgängliga för besökare. Genom att förklara området som nationalpark skapas nya och förbättrade möjligheter att ta emot besökare och goda naturupplevelser till gagn för det rörliga friluftslivet och natur- och kulturbaserad turism.

I propositionen föreslås även att riksdagen godkänner justeringar av två befintliga nationalparkers namn.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Ärendet och dess beredning	4
3	Nationalparkernas betydelse	4
4	Åsnenområdet	6
5	Åsnens nationalpark bör bildas	7
6	Justering av nationalparkers namn	20
7	Konsekvenser	21
Bilaga 1	Förteckning över remissinstanserna	23
Bilaga 2	Karta över Åsnens nationalpark	24
Bilaga 3	Livsmiljötyper i Åsnens nationalpark	25
Bilaga 4	Fridlysta eller rödlistade arter i Åsnens nationalpark	26
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 januari 2018	31

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. godkänner att de mark- och vattenområden som staten äger inom det angivna området i Alvesta och Tingsryds kommuner förklaras som Åsnens nationalpark (*avsnitt 5*),

2. godkänner att Sånfjällets nationalpark ska heta Sonfjällets nationalpark och att Trestickla nationalpark ska heta Tresticklans nationalpark.

2 Ärendet och dess beredning

Naturvårdsverket har i en skrivelse till regeringen den 31 augusti 2017 föreslagit att Åsnens nationalpark bildas. Parken ligger i Alvesta och Tingsryds kommuner i Kronobergs län, cirka 30 kilometer söder om Växjö och 45 kilometer norr om Karlshamn.

Förslaget att förklara området som nationalpark följer Naturvårdsverkets nationalparksplan från 2008 och dess genomförandeplan för 2015–2020. All mark och vatten som omfattas av den föreslagna nationalparken ägs av staten.

Arbetet med att ta fram underlag för bildande av en nationalpark i Åsnen har genomförts i projektform där representanter för Naturvårdsverket och länsstyrelsen i Kronobergs län samt de tre kommunerna Alvesta, Tingsryd och Växjö har deltagit. En referensgrupp bestående av ett trettiotal föreningar och aktörer i området har varit delaktigt i arbetet.

Naturvårdsverket har remissbehandlat förslaget att bilda en nationalpark i Åsnen, inklusive förslag till nationalparksföreskrifter och skötselplan (Naturvårdsverkets dnr NV-10872-11). En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 1*. Skrivelsen och remissvaren finns tillgängliga i Miljö- och energidepartementet (dnr M2017/02107/Nm).

Regeringen aviserade förslaget i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utgiftsområde 17 och utgiftsområde 20).

Naturvårdsverket har uppmärksammat att namnen på två nationalparker bör ändras. Ortnamnet Sånfjället har enligt Lantmäteriets beslut stavningsändrats till Sonfjället. Trestickla nationalpark avser ett område som har namnet Tresticklan.

3 Nationalparkernas betydelse

Enligt miljöbalken kan skyddet för särskilt värdefulla naturområden säkerställas genom att de avsätts som nationalpark eller naturreservat. För att bevara ett större sammanhängande område av en viss landskapstyp i dess naturliga tillstånd, eller i väsentligt oförändrat skick, kan ett mark- eller vattenområde som tillhör staten avsättas till nationalpark.

Sveriges nationalparker är unika områden som kan ge starka naturupplevelser. Nationalparkerna har betydelse både som skyddade naturlandskap med höga naturvärden och besöksmål för allmänheten. De har även stor ekonomisk betydelse för besöksnäringen och regional tillväxt och är turistattraktioner av internationell betydelse.

Åsnens nationalpark blir Sveriges 30:e nationalpark. Den närmast föregående, Kosterhavets nationalpark, bildades 2009. De första svenska nationalparkerna bildades redan 1909 då Sverige blev det första landet i Europa att bilda nationalparker. De första nio svenska nationalparkerna var Abisko, Garphyttan, Gotska Sandön, Hamra, Pieljekaise, Sarek, Stora Sjöfallet, Sånfjället och Ängsö.

Bevarande av den biologiska mångfalden är en hörnsten i miljöpolitiken. För att nå flera av miljökvalitetsmålen krävs fortsatta satsningar på arbetet att skydda och hållbart nyttja den biologiska mångfalden. Den biologiska mångfalden är en förutsättning för allt liv på jorden och utgör basen för de ekosystemtjänster som är nödvändiga för mänsklighetens existens. Resonemanget utvecklas i 2010 års miljömålsproposition Svenska miljömål – för ett effektivare miljöarbete (prop. 2009/10:155).

Frågan om hur Sverige bör leva upp till etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden och hur nationella och internationella mål för biologisk mångfald ska uppfyllas vidareutvecklas i propositionen En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (prop. 2013/14:141, bet. 2013/14:MJU27, rskr. 2013/14:359). Skydd eller annat bevarande av områden som har särskild betydelse för biologisk mångfald och ekosystemtjänster är av central betydelse.

Åtgärder för att utveckla arbetet med skydd av naturområden har tidigare redovisats i propositionen Hållbart skydd av naturområden (prop. 2008/09:214, bet. 2009/10:MJU9, rskr. 2009/10:28).

Betydelsen av nationalparker och andra skyddade områden för friluftslivet redovisades i propositionen Framtidens friluftsliv (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:237 och 238). Det övergripande målet för friluftslivspolitik, som riksdagen fastställt, har vidareutvecklats till tio mätbara mål. De målen redovisades i skrivelsen Mål för friluftslivet (skr. 2012/13:51, bet. 2012/13:KrU4, rskr. 2012/13:278).

Nationalparker, friluftslivet och naturturism

Ett av friluftslivspolitikens mål rör skyddade områden som nationalparker, naturreservat och kulturresevat. De är en resurs för friluftslivet och naturturismen.

Ett annat mål för friluftslivspolitik är att bidra till en hållbar landsbygdsutveckling och regional tillväxt i alla delar av landet. Detta innebär bl.a. att friluftsliv liksom natur- och kulturturism bidrar till att stärka den lokala och regionala attraktiviteten och medverkar till en stark och hållbar utveckling och regional tillväxt. De naturupplevelser som erbjuds besökarna bör kännetecknas av hållbarhet, kvalitet, värdeskapande, tillgänglighet och säkerhet.

Naturvårdsverket har tagit fram en vägledning för organiserat friluftsliv och naturturism i skyddad natur (rapport 6686).

Skyddade områden ska vara tillgängliga för alla. Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Handisam (numera Myndigheten för delaktighet) har tagit fram en handbok för planering och genomförande av tillgänglighetsåtgärder i skyddade områden. Handboken har titeln Tillgängliga natur- och kulturområden (NV, RAÄ och Handisam, rapport 6562).

Utredningen Sveriges besöksnäring lyfter i sitt slutbetänkande fram betydelsen av natur- och kulturturism i landets starkt växande besöksnäring (Ett land att besöka – en samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring, SOU 2017:95, december 2017). Utredningen bedömer bl.a. att det finns goda förutsättningar att utveckla inhemsk och inkommande turism inom och i anslutning till skyddade natur- och kul-

Prop. 2017/18:87 turområden, inklusive nationalparker, och därmed skapa förutsättningar för en växande besöksnäring.

Nationalparker har natur med ursprunglig karaktär

Med miljöbalkens införande i slutet av 1990-talet tog Naturvårdsverket fram kriterier som bör uppfyllas vid såväl bildandet av nya som utvidgningar av nationalparker. Dessa bedömningsgrunder baseras på internationella kriterier som Internationella naturvårdsunionen (IUCN) har beslutat och som anger att nationalparker i sina huvuddrag ska utgöras av naturlandskap eller nära naturliga landskap och att dess kärna och areella huvuddel ska utgöras av natur med ursprunglig karaktär. Äldre spår av kulturpåverkan förekommer dock normalt, varav vissa är skyddade i enlighet med kulturmiljölagen (1988:950). Likaså förekommer areellt marginella delar med bibehållen påverkan, som exempelvis odlingsmarker.

4 Åsnenområdet

Det större Åsnenområdet – som innefattar mark- och vattenarealer även utanför nationalparksgränsen – är ett stort och mångformigt sjösystem på det sjörika slättlandet söder om småländska höglandet.

Landskapet är mycket flackt, vilket gör att sjön Åsnen är grund med ett medeldjup på endast 3 meter. Sjön har starkt uppflikad form med många näs, vikar och öar. Den flikiga strandlinjen, den stora sjöytans utjämning av lokalklimatet och växlingen mellan bördiga och magra jordarter ger upphov till den biologiska variation som förknippas med Åsnenområdet. Här finns många typer av skogsmiljöer, våtmarker, limniska miljöer och kulturlandskap med skiftande växt- och djurliv.

Klimatet vid de stora sjöarna i denna del av Småland är relativt mildt, vilket avspeglas i vegetationen bl.a. genom inslaget av ädellövskog med bok och ek. Dessa skogar har en mycket rik förekomst av ovanliga lavar, mossor, svampar och insekter. På många öar och stränder finns blandskogar med stort inslag av gamla tallar.

De långa strandzonerna med en blandning av skyddade och exponerade stränder, grunda och steniga vikar skapar en biologisk variation och förutsättningar för ett rikt växt- och djurliv. Hela området har ett stort värde för fågellivet.

Åsnenområdet i sin helhet är av riksintresse för naturvård och friluftsliv (3 kap. 6 § miljöbalken).

Nationalparksområdet är en del av det större området ”Åsnen med öar och strandområden och områdena söder därom utmed Mörrumsån och vid sjön Mien till Pukaviksbukten och Listerlandet” som är av riksintresse enligt 4 kap. 2 § miljöbalken där turismens och friluftslivets intressen ska särskilt beaktas vid bedömning av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön.

Åsnen ligger i Mörrumsåns huvudavrinningsområde. Mörrumsån är listad i 4 kap. 6 § miljöbalken som ett vattendrag där inte vattenkraftverk m.m. får utföras. Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och dåvarande Fiskeriverket har 2007 i en nationell strategi för genomförande av skydd

av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer pekat ut Mörrumsån med Åsnen som ett nationellt särskilt värdefullt vatten.

Den föreslagna nationalparken omfattar cirka 9 procent av sjön Åsnen och cirka 6 procent av hela det land- och vattenområde som är klassat som riksintresse för naturvård och friluftsliv.

Cirka 65 procent av den föreslagna nationalparken ingår i Natura 2000, EU:s nätverk av skyddsvärda arter och livsmiljötyper. I området finns livsmiljötyper och arter som listas i EU:s art- och habitatdirektiv (rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter) och i EU:s fågeldirektiv (Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar). Skyddade områden, naturtyper och arter inom parken redovisas närmare i avsnitt 5 och i *bilagorna* 3 och 4. Åsnenområdet är värdefullt i ett internationellt perspektiv, i synnerhet som livsmiljö för våtmarksfåglar, och är utpekad som s.k. Ramsarområde enligt konventionen om våtmarker av internationell betydelse (även kallad Ramsarkonventionen). Vattenområdena inom parken omfattas av EU:s ramdirektiv för vatten (Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område). Delar av nuvarande naturreservaten Bjurkärr, Västra Åsnens övärld och Toftåsa myr kommer att ingå i Åsnens nationalpark.

5 Åsnens nationalpark bör bildas

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att ett mark- och vattenområde i enlighet med det som framgår av kartan i *bilaga 2* förklaras som Åsnens nationalpark.

Naturvårdsverkets förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens, men omfattar en något större areal.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna, bl.a. *Alvesta, Tingsryds och Växjö kommuner, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Försvarsmakten, Havs- och vattenmyndigheten, Region Kronoberg, Skogsstyrelsen, Statens Fastighetsverk, Sveriges geologiska undersökning, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut SMHI, Tillväxtverket, AB Destination Småland, Destination Åsnen, Svenska Ekoturismföreningen, Sveriges Ornitologiska Förening, Visita, Världsnaturfonden WWF och Åsnens fiskevårdsområde* tillstyrker eller har inte något att invända mot nationalparken.

Flera remissinstanser har haft synpunkter på hur syftet med parken ska säkerställas genom föreskrifter och skötselplan. Några remissinstanser vill ha en annan gränsdragning av parken. I flera remissvar framförs att gränsen bör ytterligare utvidgas i olika delar av området.

Skälen för regeringens förslag

I Naturvårdsverkets nationalparksplan från 1989 redovisas flera stora områden i landet som med hänsyn till sina naturvärden bör ingå i ett riksomfattande system av nationalparker. I den reviderade nationalparksplanen från 2008 föreslogs ”Västra Åsnen” bli ny nationalpark. Motiveringen i nationalparksplanen är att området ”är ett märkligt orört skogs- och sjölandskap långt söderut i landet. Det har höga naturvärden kopplade till naturtillståndet i såväl land som vattenmiljöerna och ett rikt växt- och djurliv. Områdets fastlandsdelar är lättillgängliga och innehåller intressanta och vackra naturmiljöer liksom utblickar över övärlden. Området representerar det sydsvenska slättlandskapet med dess sjöar och är väl lämpat som nationalpark.” Nationalparksplanens förslag har fått stort stöd bl.a. hos länsstyrelsen och de berörda kommunerna.

Det område som omfattas av förslaget är 1 873 hektar, varav 1 390 hektar vatten och 483 hektar land, och ägs av staten (Naturvårdsverket). Parken omfattar fastigheterna Bergön 1:1 och Toftåsa 2:4 i Tingsryds kommun samt Agnäs 1:8, Bjurkärr 1:2 och Ulvön 1:19 i Alvesta kommun. Fastigheten Bjurkärr 1:2 ägs fortfarande av Skogsstyrelsen och ska överföras till Naturvårdsverket. Fastigheterna Ulvön 1:12, 1:13, 1:14, 1:15, 1:18, 1:20, 1:25, 1:26 och 1:27 ingår inte i den föreslagna nationalparken. Om nationalparken bildas, kommer den att förvaltas av Länsstyrelsen i Kronobergs län.

Angränsande till den föreslagna nationalparken ligger några naturreservat. Det hade varit önskvärt att låta även dessa mark- och vattenområden ingå i nationalparken. Naturvårdsverket har inte kunnat förvärva dessa mark- och vattenområden. Naturreservaten förstärker dock skyddet runt nationalparken på ett bra sätt.

Åsnens nationalpark kommer att finnas kvar i Naturvårdsverkets planering för eventuell framtida utvidgning.

Parkens storlek och avgränsning

Den föreslagna nationalparken som är belägen i västra delen av sjön Åsnen består av delar av naturreservaten Bjurkärr, Västra Åsnens övärld och Toftåsa myr, områden som ligger mellan dessa naturreservat och en del omkringliggande värdefulla öar, vatten- och skogsområden. Parken omfattar en areal av 1 873 hektar, varav 1 390 hektar utgör vatten och 483 hektar land. Cirka 9 procent av sjön Åsnen, 1 390 hektar, ligger innanför parkens gränser. Nationalparken omfattar cirka 6 procent av hela det s.k. Åsnenområdet (dvs. området som är klassat som riksintresse för naturvård och friluftsliv) och cirka 65 procent av den föreslagna parken ingår i Natura 2000-området Västra Åsnen.

Huvuddelen av landarealen består av skogsmark, där ädellövskog, tallskog och olika typer av lövrika blandskogar dominerar. Våtmarkerna består av mosse, skogbevuxen myr, och myrholmar.

Under arbetets gång har olika förslag till avgränsning av parken övervägts av Naturvårdsverket. Kompletteringar har gjorts, den senaste under sommaren 2017, och föreslagna gränser har justerats efter tidigare samrådsförfarande, remiss samt tilläggsremiss sommaren 2017.

Med anledning av ytterligare gränsjusteringar under hösten 2017 är regeringens förslag till nationalparkens avgränsning (*bilaga 2*) arealmässigt mindre än Naturvårdsverket förslag.

Parkens syften och föreskrifter för att säkerställa syftena

Syftet med Åsnens nationalpark är att bevara ett representativt, variationsrikt och biologiskt värdefullt sydsvenskt skogs- och sjölandskap med dess växt- och djurliv i väsentligen orört skick. Syftet för parken kommer att anges i nationalparksförordningen efter att riksdagen har godkänt att parken förklaras som nationalpark.

Syftet uppnås genom att förvalta områdets naturvärden genom varsam och ändamålsenlig skötsel för att långsiktigt bevara tall- och lövrika skogar och dess rika växt- och djurliv. Allmänhetens möjligheter att uppleva parkens natur bör underlättas på ändamålsenligt sätt. Åtgärder för att utveckla tillgängligheten för allmänheten inom sevärda eller attraktiva delområden genomförs samtidigt som fortfarande opåverkade delområden och områden känsliga för slitage och störning lämnas fria från anläggningar eller anordningar. Exploaterande och störande verksamhet eller skadegörelse på områdets naturvärden kommer inte att tillåtas. Jakt, fiske, båtliv, friluftsliv och andra aktiviteter anpassas till störningskänsligt växt- och djurliv och områdets upplevelsevärden.

Pågående och nytillkommande verksamheter kommer att regleras i föreskrifter för nationalparken och dess skötselplan. Naturvårdsverket genomför regleringsarbetet i dialog med berörda intressenter. Hänsyn kommer att tas till remissinstansernas synpunkter på regleringen.

Skyddad natur: naturtyper och arter

Natura 2000 är ett europeiskt nätverk av områden som skyddats med stöd av EU:s art- och habitatdirektiv (rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter) och fågeldirektiv (Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar). I Natura 2000-området Västra Åsnen (SE0320040), som utgör cirka 65 procent av den föreslagna nationalparken, skyddas arter och livsmiljöer som omfattas av bilaga 1 och 2 till art- och habitatdirektivet samt bilaga 1 till fågeldirektivet. Västra Åsnen är även av regeringen utsett som särskilt bevarandehotat område, s.k. SAC-område (Special Area of Conservation) enligt artikel 4.4 i art- och habitatdirektivet. Målen för ett SAC-område är att bibehålla eller uppnå en gynnsam bevarandestatus inom nätverkets olika biogeografiska regioner för de livsmiljötyper och arter enligt art- och habitatdirektivets bilaga 1 eller 2 som finns i området. Hur detta ska ske formuleras vanligtvis i s.k. bevarandeplaner för de olika områdena. Bevarandeplanerna tas fram och beslutas av berörd länsstyrelse. I art- och habitatdirektivet finns också bilagor som pekar ut djur och växtarter av gemenskapsintresse som kräver strikt skydd (bilaga 4) samt djur och växtarter av gemenskapsintresse för vilka insamling i naturen och exploatering kan bli föremål för förvaltningsåtgärder (bilaga 5). EU-reglerna genomförs i svensk rätt bl.a. med förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. och artskyddsförordningen (2007:845). En bevarandeplan för Västra Åsnen finns framtagen av Länsstyrelsen i Kronobergs

län. Övriga avvägningar mellan Natura 2000-värden och andra värden görs i nationalparkens skötselplan där nödvändiga åtgärder beskrivs under respektive skötselområde.

I *bilaga 3* redovisas de livsmiljötyper enligt art- och habitatdirektivet som ingår i den del av den föreslagna nationalparken som utgör ett särskilt bevarandeområde.

I *bilaga 4* redovisas arter i Åsnen som faller inom kategorierna fridlysta, rödlistade, tillhörande bilaga 2, 4 och 5 till art- och habitatdirektivet samt bilaga 1 till fågeldirektivet. Sammantaget finns hittills uppgifter om 147 sådana arter. Av dem anses – enligt 2015 års rödlista – 69 missgynnade, 26 sårbara, 12 starkt hotade och 3 akut hotade. Av de i *bilaga 4* redovisade arterna är de flesta lavar (39 arter). De övriga är insekter (32 arter), svampar (25 arter), fåglar (18 arter), däggdjur (11 arter), mossor (10 arter), kärlväxter (5 arter), grod- och kräldjur (5 arter) och fiskar (3 arter).

Då Ramsarkonventionen trädde i kraft för Sverige 1975 pekades Åsnen som helhet ut som internationell värdefull våtmark (områdesnummer 6). I Ramsarområdet ingår även Lidhemssjön, Husebymaden och andra våtmarker som ansluter till Åsnen, totalt 16 800 hektar. Grunden för utpekandet är bl.a. områdets betydelse som häcknings- och rastplats för fåglar. Genom utpekandet förbinder sig Sverige bl.a. att planera för och genomföra åtgärder som främjar bevarandet av området, särskilt dess fågelliv, samt bedriva tillsyn. Ändringar i områdets ekologiska karaktär bör inte genomföras, och intrång eller minskningar av områdets areal får göras endast av trängande nationella intressen. Om så sker ska förlusterna i våtmarksresurser kompenseras.

Vattenområdena inom den föreslagna nationalparken omfattas av EU:s ramdirektiv för vatten (Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område) som syftar till att bättre samordna EU-ländernas resurser för att komma till rätta med brister i vattenmiljön. Alla medlemsländer i EU genomför vattendirektivet i sina länders lagstiftning och har förbundit sig att leva upp till direktivets krav. Direktivet handlar om att bevara och förebygga men även om att återställa och förbättra vattenstatus. Målet är att vatten ska ha en god status vilket innebär att vattnet är rent, att naturligt förekommande växter och djur mår bra samt att vattentillgången är säkrad. Den vattenkvalitet som ska nås regleras i miljökvalitetsnormer. Genom att förklara parken som nationalpark förbättras motiven och möjligheterna att uppnå den miljökvalitetsnorm för vatten som gäller för Västra Åsnen (WA22747419) enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön samt området Västra Åsnen (SE0320040) i enlighet med EU:s art- och habitatdirektiv.

Den föreslagna parken inrymmer delar av naturreservaten Toftåsa myr, Bjurkärr och Västra Åsnens övärld. Toftåsa myr blev 1994 listad som en av landets mest värdefulla myrar i Naturvårdsverkets Myrskyddsplan för Sverige. Bokslogen kring Trollberget är skyddad som biotopskyddsområde sedan 2002.

Tillträdes- och landstigningsförbud gäller för fågelskyddsområden inom naturreservaten Västra Åsnens övärld och Bjurkärr. Syftet är att skydda bl.a. sjöns karaktärsart fiskgjuse. Även andra fågelarter bedöms gynnas positivt av skydden.

Med anledning av störningar som brandrisk, tältning, slitage, nedskräpning och störningar av fågellivet av ökande besöksfrekvens redan på 1970-talet beslutade länsstyrelsen 1987 föreskrifter inom strandskyddsområde för sjön Åsnen. Eldning samt ankring och förtöjning av husbåt, motordriven plattform eller liknande begränsades. Föreskrifterna ändrades och förtydligades 2014. Åsnentillsynen, en tillsynsverksamhet i form av patrullering med båt under sommartid, startades och kanotleden Väreledan anlades för att kanalisera paddlare. Tillsynen är ett samarbete mellan Länsstyrelsen i Kronobergs län, de tre kommunerna och Åsnens fiskevårdsområdesförening. Verksamhetens uppdrag är att bedriva tillsyn i naturreservaten, underhåll av informationstavlor runt sjön, årlig utmärkning av fågelskyddsområden, fisketillsyn samt vid behov brandbekämpning på öar och räddning av nödställda på sjön.

De delar av naturreservaten Bjurkärr, Västra Åsnens övärld och Toftåsa myr som inryms inom nationalparksgränsen, kommer i och med att parken bildas att upphävas och i stället ingå i Åsnens nationalpark.

Naturförhållanden och geologi

Åsnenområdet ligger på den sydsvenska urbergsslätten (s.k. peneplan) och terrängen är mycket flack. Slätten har bildats genom vittring och erosion under miljontals år. Över slätten reser sig enstaka restberg, t.ex. Ramnaberg strax väster om parken, som höjer sig 70 meter över sjön Åsnen. Nationalparkens högsta punkt, 25 meter över havet, finns i den centrala delen av Bergön.

När inlandsisen drog sig undan fanns i trakten en mycket stor insjö som sträckte sig cirka 6 mil norr om Åsnen. Genom landhöjningen som var störst i norr tippade sjön mot söder. Trösklar delade vattenmassorna stegvis i mindre sjöar och Åsnen fick utlopp åt söder förbi Hackekvarn.

Berggrunden består mestadels av granit i norr och porfyrisk ryolit i den södra och sydöstra delen. De lösa jordlagren utgörs främst av morän, i den sydvästra delen av sjön ursvallad. Av vågsvallet i fornsjön bildades avsatser i terrängen, strandmärken och strandhak. Sten- och blockfält är vanliga, även under sjöytan.

En rullstensås, Husebyåsen, sträcker sig genom nationalparksområdet på land och under sjöns yta. Den bildar bl.a. den långa, smala halvön Ulvåas (på vissa kartor benämnd Ulvåsen). Åsen fortsätter söderut förbi Toftåsa myr där tidigare en järnväg gått. Numera har en cykelled anlagts på den gamla järnvägens sträckning.

Organogena sediment, dvs. jordarter präglade av innehållet av organiskt material som dy- och gyttjeavlagringar, finns i skyddade lägen längs stränderna. Torv har liten utbredning inom området och förekommer i Toftåsa myr samt i partier med tallsumpskog.

Sjön Åsnens stränder är steniga och blockrika. På många ställen syns en tydlig strandvall på den nivå som sjön stod före sjösänkningen på 1830-talet. De landvinningar som vanns efter sänkningen var på några ställen möjliga att odla men inom området bildades främst fuktiga madmarker utmed stränderna.

Lokalklimatet, påverkat av de stora sjöarna, är relativt mildt. Årsmedeltemperaturen är +6 °C. De varmaste månaderna är juli och augusti med en medeltemperatur mellan +15 och +16 °C. Kallaste månaden är januari

med en medeltemperatur på $-2,8$ °C. Istäcke förekommer ofta under tiden december till mitten av april men avvikelser med helt isfria vintrar är inte ovanliga. Årsnederbörden uppgår i medeltal till 600–700 millimeter och den mesta nederbörden faller under eftersommaren och hösten. Snöttillgången är i allmänhet knapp.

Kulturförhållanden och äldre markanvändning

Områdets spridda fornlämningar tyder på jämförelsevis extensiv markanvändning. Antalet fornfynd som tillvaratagits är relativt få, men de indikerar att området nyttjats under flera av stenålderns tidsskeden samt bronsåldern. Trots blockrika och steniga stränder bör området ha varit attraktivt för jakt och fiske alltsedan stenåldern. Ett stort antal röjningsrösen i skogar och åkrar visar att stora delar av området även utnyttjats av jordbrukare. Den yngre stenåldern framträder dessutom i ett fåtal hållkistor och bronsåldern troligen i enstaka gravrösen. Enstaka stensättningar kan bedömas ha järnålderskaraktär, mest troligt från den äldre järnåldern. Stensättningarna, rösen och de fåtaliga hållkistorna förekommer i både skogsmark och vid åkermark, på höjdryggar även vid gårdar och byar samt både nära stränder och helt utan strandanknytning. Inga kända lämningar från yngre järnålder finns vilket tyder på att området under yngre järnålder hade karaktär av randbygd eller utmark. Förekommande ortnamn och skrifthistoriska belägg indikerar likaså en bebyggelseexpansion först under medeltiden.

Kända fornlämningar från historisk tid har i allt väsentligt anknytning till kända gårdar och torp, där även övriga kulturmiljölämningar främst i form av odlingsspår på före detta inägomark återfinns. På utmarken har funnits slätterkärr och enstaka åkrar vilka i dag kan ses på Bjurkärrhalvön där Hallsnäsalyckan fortfarande sköts som äng. På Södra Aspö finns tydliga spår av stenröjd åker. Bete på öar pågick några decennier in på 1900-talet och på övriga utmarker avtog det från 1950-talet.

Bebyggelsen inom nationalparksområdet har bestått av två gårdar och ett antal torp. Bostadshus och mindre uthus finns kvar på gården på Bergö. I Gamla Hulevik vid Trollberget flyttades det gamla säteriet till annat läge redan på 1700-talet, men torp fanns kvar på samma husgrund till slutet av 1800-talet. Två torp har också funnits nära parkeringsplatsen i Bjurkärr. Ytterligare ett torp, Sundet, låg vid Sunnabron, där tydliga spår finns efter olika byggnader. På Hössöhalvön är Sundet det äldsta torpet, omnämnt redan i boskapslängden från 1630 såsom Billingenäs och därefter kronotorpet Billingeudden, Udden i Hagstad och Sundet. Under 1800-talet fanns ytterligare en stuga, kallad Lilla Sundet, belägen utmed sjöstranden några hundra meter norrut.

Naturtyper och växtliv i vatten

Åsnen är en stor, grund och flikig sjö av typen ävjestrandsjö som karaktäriseras av näringsfattiga eller svagt näringsrika sjöar med förekomst av flacka ibland betespräglade stränder och grunda bottnar. Sjön som är belägen i den nedre halvan av Mörrumsåns avrinningsområde består av ett flertal sjöbäcken. Den föreslagna nationalparken, som utgör cirka 9 procent av sjön, omfattas av delar av Aspöfjorden.

Åsnen är sedan 1830-talet sänkt och påverkad av reglering. Regleringen påverkar svämplanet (dvs. den yta som byggs upp av sediment kring vattendrag och som emellanåt översvämmas) och därmed växt- och djurliv i anslutning till sjön. Botten täcks av gytjesediment men är i stora delar mycket rik på stenar och block. Inom nationalparken har sjön till största del ett djup på 2–5 meter.

Ursprungstillståndet för Åsnens vatten är näringsfattigt och brunfärgat. Berggrunden och moränen gör att sjön är näringsfattig. Sjöns flacka tillrinningsområde med stor andel sjöar och tidigare sjöar som genom årtusenden vuxit igen och förvandlats till humusrika mossar och kärr påverkar sjöns vattenkvalitet genom att humus brunfärgar avrinningsvattnet. Gödsling av jordbruksmark, utdikning och torrläggning av mark, utsläpp av avloppsvatten från bostäder och industrier har gjort vattnet rikare på växtnäringsämnen, främst fosfor och kväve. Utdikning och beskogning med barrskog har bidragit till att vattnet blivit humusrikare och brunare. Åsnen anses ha en god status avseende försurning och är inte märkbart försurad. Sjön är till viss del påverkad av kalkning som utförts i sjöns tillrinningsområden.

I strandzonen växer många flytblads- och undervattensväxter. På vissa erosionsstränder, t.ex. vid västra stranden av Bjurkärr finns täta mattor av strandpryl, notblomster och styvt braxengräs, men på många ställen saknas kortskottsväxter. Vid stränder i mindre exponerade lägen finns strandvegetation av mer näringsrik typ med trubbnate, gul näckros, vit näckros och vattenpilört. I strandzonerna förekommer också bl.a. klotgräs, igelknopp, löktåg, mattslinke/glansslinke, sylört, sjötåtel, nålsäv och strandranunkel.

Vattenkvalitet

Inom vattenförvaltning i enlighet med EU:s vattendirektiv delas alla vatten in i s.k. vattenförekomster. Huvuddelen av vattnet inom den föreslagna nationalparken ingår i vattenförekomsten Västra Åsnen. Ett mycket litet vattenområde öster om Bjurkärr ingår i vattenförekomsten Östra Åsnen.

Miljö kvalitetsnormer är ett styrinstrument inom vattenförvaltningen. Huvudregeln är att alla vattenförekomster skulle ha uppnått ”god status” till 2015. Ingen försämring får ske från aktuell status. Om prognosen är att statusen kan komma att försämrats måste åtgärder vidtas för att bibehålla vattenkvaliteten.

Den sammanvägda ekologiska statusen för Västra Åsnen är klassad till ”måttlig status”. Statusen för fisk, syrgasförhållanden och för försurning har klassats till ”god status”. Övergödning är ett visst problem i sjön. Den ekologiska statusen för hydromorfologi är klassad till ”måttlig status” med anledning av att sjön är sänkt år 1839 vilket har förändrat sjöns planform, dvs. svämplan och utbredning. I dagsläget är sjön reglerad. Det är emellertid osäkert hur dessa hydromorfologiska faktorer påverkar den sammanvägda ekologiska statusen. För västra Åsnen gäller miljö kvalitetsnormen att ”god ekologisk status” ska uppnås till 2027. Då behöver en stor del av de planerade åtgärderna för att minska tillförseln av näringsämnen till sjön genomföras före 2021.

Västra Åsnen bedöms inte uppnå ”god kemisk status”. I likhet med alla ytvattenförekomster i Sverige överstiger kvicksilver gränsvärdet. Vattenförekomsten uppnår inte heller ”god status” med avseende på polybromerade difenyletrar (PBDE) då ett nytt europeiskt gränsvärde för PBDE i fisk, visar på att gränsvärdet överskrids i alla ytvatten. I Västra Åsnen anges miljö kvalitetsnormen för kemisk status att ”god kemisk ytvattenstatus” ska vara uppnådd 2015 med undantag för kvicksilver och PBDE. Skälet för undantag är att det bedöms vara tekniskt omöjligt att sänka halterna av kvicksilver till de nivåer som motsvarar ”god kemisk ytvattenstatus”. Genom att förklara parken som nationalpark förbättras motiven och möjligheterna att uppnå rätt status på vattenkvaliteten i Västra Åsnen.

Övriga sjöar är Svartsjön och Toftagöl i södra delen. Dessa sjöar är typiska mindre brunvattensjöar som till stor del ansluter till Toftåsa myr. Andra större vattendrag saknas inom området och endast enstaka diken förekommer.

Våtmarker

Den föreslagna nationalparkens största våtmark Toftåsa myr är en välvd mosse med bitvis tydliga laggkärr i kanten. Mosseplanet är under igenväxning. Bryn samt stora och små öar med gammal tall ansluter. De skogbevuxna myrområdena domineras på de öppnare delarna av ljung, kråkris och tuvull. Även tranbär, rosling, hjortron, kallgräs, renlav och vitmossor växer på mossen. Intakta laggkärr finns i södra delen med vegetation av bl.a. flaskstarr och tuvull.

Strandkärr finns utmed stränderna t.ex. vid Bjurkärrs östra sida, mellan Lövöarna och i många småvikar. Strandsnår av björk, vide, brakved och pors är vanliga. I strandzonerna finns även områden med vass och säv.

Naturtyper och växtliv på land

Parken inrymmer stora områden ädellövskog. Bokskog finns på Södra Aspö, vid Trollberget och i Bjurkärr – den senare med inslag av ek och björk. En mindre åker, numera skött som äng, finns i den centrala delen av Bjurkärr. På Södra Aspö finns tydliga spår efter äldre jordbruk, dels fornåker, dels åkrar som odlats i modernare tid. Betesdrift har med stor sannolikhet bedrivits in på 1900-talet. I skogen finns stort inslag av gammal björk. Vid Trollberget har bokskogen inslag av lind, avenbok, ask och alm. Ekskog finns kring gårdsmiljö på Bergön på tidigare inägomark. Här finns inslag av avenbok, lind, alm och flera andra lövträd. På Ulvöås växer ung ekskog där det varit betesmark fram till första halvan av 1900-talet. I bokskogarna är fältskiktet magert eller saknas helt, förutom i delar av Bjurkärr som är av typen ängsbokskog. På Bergön finns slån, nypon, hagtorn, olvon och apel.

Ren tallskog på fastmark finns på magra och torra marker. Fältskiktet består här av lingon eller blåbär, i magrare delar renlav, ställvis med inslag av ljung eller kråkris. Särskilt vid stränderna finns många över 200-åriga tallar. Tallskog finns på Lövöarna, Tranholmen i Toftåsa myr, Huleviksudde (sydost om Trollberget) samt delar av Ulvöås, Bergön och Norra Aspö. Även längst västsidan av Bjurkärrhalvön finns partier med

gammal tallskog. De äldsta tallbestånden finns på Tranholmen och i Bjurkärr.

Blandskogar med både tall och gran har oftast också ett stort inslag av björk. Rena granbestånd bedöms i de flesta fall vara planterade eller framröjda efter självföryngring. I området finns granbestånd som lämnats oskötta under flera årtionden och som har inslag av död ved.

Naturligt uppkomna blandskogar med gran, tall, björk, bok, ek, rönn, klibbal och asp är mycket vanliga i området. De flesta skogarna har historiskt använts till skogsbete som har upphört, senast under första halvan av 1900-talet. Gamla och oftast döda enar vittnar om en tidigare öppnare skog. Flera områden har dock inte använts som skogsbete på mycket lång tid och sannolikt i mycket begränsad omfattning, t.ex. Norra Aspö, norra delen av Bergön och skogarna kring Toftåsa myr. Skogsbruk genom plockhuggning har sporadiskt förekommit genom århundradena, men alla skogarna är flerskiktade och har rikligt med död ved.

Sumpskogar finns både insprängda i fastmarksskogarna och i anslutning till stränderna. Rena tallsumpskogar växlar med skog med inslag av björk och klibbal. Fältskiktet domineras av odon, skvattram blåbär och lingon. Största områdena med främst tallsumpskog finns söder om Trollberget och i ytterområdet av Toftåsa myr.

Block- och stenfält, s.k. skärv, är glest skogbevuxna med blandade trädslag. På Huleviksudda sydost om Trollberget finns mycket rönn och björk på skärvet. Blockfält finns även på Sirkönäs, Andudden (öster om Hagsverksmo) och i Bjurkärr.

Ångar är ovanliga inom parken. På en före detta åker i Bjurkärr, Hallnäsalyckan, och i gårdsmiljön på Bergön finns mager gräsmark med inslag av ängsväxter.

Lavar, mossor och svampar

I synnerhet Bjurkärr är mycket artrikt när det gäller lavar, svampar och mossor och hyser ovanligt stora populationer av många rödlistade arter. Bjurkärr uppfyller många förutsättningar som sammantaget ger goda möjligheter att hysa en rik mångfald, i synnerhet av lavar och vedsvampar.

Flera faktorer spelar roll för att förklara artrikedomen. Lång kontinuitet av gamla träd och andra viktiga substrat möjliggör dels en ackumulation av svärspridda arter under lång tid, dels en etablering av arter som är begränsade till specifika substrat som i dagens skogslandskap i många fall är sällsynta. Hög luftfuktighet, gynnsamt ljusklimat samt det geografiska läget mitt i södra Sverige där Bjurkärr fångar upp såväl sydliga, västliga som östliga bok- och ekskogsarter bidrar till förutsättningarna.

Sammantaget är 38 rödlistade arter av lavar kända från nationalparken, främst från Bjurkärr. De flesta växer på olika typer av substrat av bok och näst vanligast är ek. Många nutida svenska bokskogar saknar inslag av ek men i Bjurkärr förekommer grova och solexponerade ekar, främst i sjönära lägen och i blockrika gläntor. Denna bredd i livsmiljöer skapar förutsättningar för en stor artrikedomen. Bara ett fåtal bokskogar i Sverige kan vad gäller rödlistade lavar mäta sig med Bjurkärr, nämligen Hallands Väderö och Söderåsen i Skåne, Biskopstorp i Halland och Tromtö i Blek-

inge. Studier av olika gamla bokskogar i Europa antyder att dessa områden även är särskilt värdefulla i ett internationellt perspektiv.

Totalt 25 rödlistade svampar, varav 18 vedlevande, är kända i det område som föreslås bli nationalpark. Troligen hyser Bjurkärr de tätaste och rikligaste populationerna av dessa arter i Sverige. Även i ett europeiskt perspektiv är frekvensen av dessa arter extremt hög. Bokskogen i Bjurkärr kan vara en av de absolut mest betydelsefulla i sitt slag i landet för vedlevande svampar knutna till bok. Av särskild betydelse är den ovanligt rikliga förekomsten av gamla levande träd samt döda stående eller liggande trädstammar.

Den sällsynta hårklomossan förekommer på flera ställen i området, bl.a. vid Ulvöas och Bjurkärr. Mossan växer på stenblock, trädbaser och basen av buskar enbart i strandzoner som regelbundet översvämmas vid stränder med tämligen stor vattenståndsamplitud. Sverige har cirka 90 procent av de kända europeiska lokalerna för hårklomossa vilket innebär ett stort ansvar för artens fortlevnad.

Djurliv

Av större däggdjur förekommer älg, rådjur, dovhjort, vildsvin, räv och hare i det område som omfattas av förslaget till nationalpark. Även lo förekommer – ett av länets säkrade föryngringsområden 2016 ansluter till parken. Utter har en positiv utvecklingstrend och ses tidvis vid sjön.

Den föreslagna parken har liksom övriga Åsnenområdet ett rikt fågelliv av internationell betydelse. Sjön och dess angränsande våtmarker och jordbruksmarker erbjuder gott om föda. Vid Åsnen finns rikligt med lämpliga häckningsmiljöer som skyddade vikar och vassar, avlägsna öar och holmar, grova boträd och äldre ihåliga träd. Vid tidig och sen vinter är sjön en av få platser i området som erbjuder fåglar partier med öppet vatten.

Bland Åsnens häckande karaktärsarter finns storlom, skäggdopping, grågås, gråhäger, fiskgjuse, havsörn och lärkfalk. Många fiskgjusar häckar inom det föreslagna parkområdet. Sverige hyser huvudparten av häckande fiskgjuse i Europa och har därför ett särskilt ansvar för artens fortlevnad.

Beståndet av fiskgjuse vid Åsnen har internationell betydelse, vilket även gäller beståndet av storlom. Tillgången på fiskrikt vatten och ostörda öar är de viktigaste förutsättningarna för fågellivet i Åsnen. På öar och skär häckar fiskmås, gråtrut, havstrut och fisktärna. Det finns också en mindre koloni av storskarv. I vikar trivs knipa och kricka. Rördrommens dova tutande hörs långväga från täta häckningsvassar. I vassarna finns också rörsångare och sävsparv.

Vid sidan av sin roll som häckningsområde har sjön som helhet också stor betydelse som rast- och övervintringslokal för sädgås och grågås. Under vinterhalvåret gästas sjön av flera havsörnar, liksom stora flockar av storskrake och mindre grupper av salskrake. I ett internationellt perspektiv märks sjöns dragningskraft på flyttande marina eller arktiska arter, t.ex. ejder, sjöorre, svärta och vitkindad gås som rastar i sjön.

I parkens ädellövskogar och sjönära skogar häckar bivräk, mindre hackspett, stenknäck, nötkråka och skogsduva, vissa år även mindre flugsnappare. I ädellövskogarna vid Bjurkärr, Sunnabron och Trollberget

trivs många småfåglar som grönsångare, svarthätta, svart-vit flugsnappare tillsammans med koltrast, taltrast och dubbeltrast. Gök är vanlig i hela området. I ihåliga träd häckar kattugglan. Orre spelar på Toftåsa myr och i kanten av nationalparken söder om Hulevik och Trollberget. Även tjäder finns i området.

Fiskar

I sjön Åsnen finns cirka tjugo fiskarter. Antalet arter är betydligt större än i andra sjöar i länet. Abborre, mört och björkna är de vanligaste arterna. Även gös, gädda, braxen och gärs är vanligt förekommande. Dessa sju fiskarter utgör tillsammans huvuddelen av sjöns totala fiskbestånd. Siklöja och sik förekommer sparsamt. Bland sällsyntare arter märks sandkrypare och färna samt de rödlistade arterna lake och ål. Gös, nors, signalkräfta och sik är inplanterade i sjön och uppströms.

Innan Mörrumsån byggdes ut med kvarnar, dammar och vattenkraftverk kunde arter som ål, lax och havsöring vandra från havet upp till Åsnen och även vidare upp i sjöns tillflöden. Dessa arter är helt beroende av vandring för att fullborda sin livscykel och påverkas mycket negativt av vandringshinder. Ål sätts dock ut i Åsnen i fiskevårdsområdesföreningens regi och uppsamling av utvandrande ål sker i Granö av verksamhetsutövaren vid vattenkraftverket. Även andra fiskarter påverkas av att vandringsmöjligheterna mellan hav, sjö och vattendrag är avskurna. Målet är att fiskvägar ska öppnas i framtiden så att både ål, havsöring och lax når upp och förbi sjön. Även sjöns övriga fiskfauna ges då möjlighet att vandra utifrån arters och populationers specifika behov.

Insekter

Från 1980-talet och framåt har flera inventeringar av fjärilar, vedskalbaggar m.m. ägt rum, främst i Bjurkärr. Många ovanliga och hotade arter som i många fall är beroende av gamla träd, håliga träd och död ved har påträffats. I Bjurkärr har finns det 16 rödlistade skalbaggar registrerade, men fynd av betydligt fler har enligt uppgift från zoologiska institutionen vid Lunds universitet gjorts inom forskningsarbetet även om dessa inte registrerats. Nya inventeringar behöver göras för att öka kunskapen. Flera av de aktuella arterna är knutna till gammal bokskog och död ved av bok. En av de mest hotade arterna är bokblombocken som är beroende av solexponerade bokhögstubbar. Området bedöms även ha betydelse för hotade insekter som är beroende av grov tall. I ett av länets äldsta bestånd av tall i Toftåsa myr finns bl.a. insekterna större sågsvartbagge och nordlig plattbagge.

Åsnenområdets friluftsliv och turismen

Naturturismen är ett av de snabbast växande områdena inom global turism i dag. Sveriges natur är en av de viktigaste anledningarna till resor hit med stor potential att skapa unika reseupplevelser. Skyddade naturområden som nationalparker och naturreservat är viktiga besöksmål och bidrar till utveckling och tillväxt lokalt och regionalt.

Samarbetsorganisationen Destination Åsnen har som syfte att tillsammans med lokala entreprenörer arbeta för utveckling av besöksnäringen i hela Åsnenområdet. Det finns en ambition att Åsnen ska utvecklas till en

attraktiv destination i Småland, Sverige och övriga Europa. Företag, föreningar och andra aktörer i området har tillsammans med de tre Åsnenkommunerna arbetat fram en grund för hur området kan utvecklas för att bli ett starkt besöksmål med såväl spännande aktiviteter som lugna, tysta naturupplevelser. Målet är att Åsnenområdet ska bli Sveriges ledande nationalparksdestination och förstahandsvalet för naturupplevelser i södra Sverige. Genom att erbjuda upplevelser och produkter som präglas av god kvalitet under det samlande namnet Åsnen skapas ett attraktivt och spännande område för alla besökare. Detta ger företagen möjlighet till ökad lönsamhet och bättre service och infrastruktur även för lokalbefolkningen.

Åsnenområdet är välbesökt under hela året. Sommarbesöken dominerar med stort inslag av utländska turister. Fisketuristerna, även med stort inslag från andra länder, gästar området vår och höst. På sjön är fiske den vanligaste orsaken till besök, följt av paddling och på vintern långfärdsskridskoåkning. För fågelskådare är Åsnen en välkänd fågelsjö för studier av häckande och rastande fåglar. Fågelskådning är en vanlig aktivitet under vår och höst men de mest besökta platserna ligger utanför den föreslagna nationalparken.

Om nationalparken bildas kommer Huseby bruk med Naturum Kronoberg strax norr om parken att vara en viktig inkörspport till hela Åsnenområdet. I Husebys naturum kommer besökaren att informeras om nationalparken och annan värdefull natur. Bruksmiljön har mycket stora kulturmiljövärden och är öppen för allmänheten. Många olika typer av verksamheter erbjuds besökare.

Fiske i Åsnen är en betydande reseanledning som erbjuds i olika paketeringar av entreprenörer i området. Ett antal småbåtshamnar, uthyrning av motorbåt och ramper för iläggning av båt på trailer finns. Fiske bedrivs som yrke, för husbehov och fritidsfiske.

Längs den 120 kilometer långa kanotleden Väreandsleden mellan Asa och Granö finns iordningställda rast- och övernattningsplatser. Kanotpaddling blev populärt på 1970-talet och ökade därefter men bedöms i dag ligga på en konstant nivå. Under senare årtionden är kajaker ett ökande inslag.

Cykelleden Åsnen runt-Banvallsleden-Kronobergstrampen är totalt 140 kilometer varav drygt halva sträckan är bilfri. Leden går bl.a. på den nedlagda järnvägsvallen mellan Vislanda och Karlshamn och passerar genom de små stationssamhällena längs sjöns västra sida.

Inom det större Åsnenområdet finns elva naturreservat. Bjurkärr, som delvis kommer att uppgå i nationalparken, samt Husebymaden och Agnäs i nära anslutning till parken tillhör de mest besökta naturreservaten i Kronobergs län.

Friluftsliv och naturturism i nationalparken

Åsnens nationalpark ligger lätt åtkomligt i södra Sverige relativt nära flera sydsvenska städer. Parken är även ett attraktivt besöksmål för turister från övriga Europa genom närheten till kontinenten – området nås genom enbart en timmes resa från flera färjelägen i Blekinge och cirka 2 timmars resa från Öresundsbron.

De statliga vägarna 681 och 643 kommer till viss del att ingå i nationalparken, varav väg 681 är i anslutning till huvudentrén Sunnabron. Föreskrifterna för nationalparken ska inte utgöra något hinder för fortsatt underhåll eller nödvändig förändring av dessa vägar.

Bildandet av nationalparken innebär nya, förbättrade möjligheter att ta emot besökare och möjligheter till goda naturupplevelser i parken, till förmån för det rörliga friluftslivet och natur- och kulturbaserad turism.

Särskilda satsningar görs på information, naturvägledning och andra åtgärder för att underlätta besök och naturupplevelser. Både enskilda friluftsutövare och organiserade grupper ska kunna få positiva naturupplevelser under sin vistelse. Planering och genomförande av organiserad friluftslivs- och naturturismverksamhet sker i dialog mellan organisatör och förvaltare.

Den föreslagna nationalparken är indelad i tre zoner med avseende på intensiteten på naturvårdande skötselåtgärder, störningskänslighet, graden av orördhet och förekomst av anordningar för friluftslivet. Syftet med zoneringsplaneringen är att inom parkens olika delar avväga behovet av tillgänglighet och behovet av ostördhet och bevarande. Zonindelningen ger även besökare en uppfattning om vad de kan förvänta sig i form av skötselåtgärder, anläggningar, grad av tillgänglighet respektive vildmarks-känsla.

Vid entréerna får besökarna sin första kontakt med nationalparken genom information och vägvisning vidare ut i områdena. Huvudentrén ligger i området mellan Bjurkärr och Sunnabron (norra Sirköbron). En mindre entré finns vid Trollberget. Entréerna präglas av en mycket hög tillgänglighet och omfattar parkeringsplatser, leder som är anpassade för alla besökare – även med rullstolar och barnvagnar – bryggor som möjliggör kontakt med vatten, eldplatser, väderskyddade rastbyggnader och toaletter. Vid entréerna finns även omfattande naturvägledning på informationstavlor och ljudspelare. Stor omsorg har lagt vid att utforma anläggningarna på ett sätt så att de passar in i området, med hög arkitektonisk kvalitet, genomtänkta materialval och fokus på tillgänglighet.

Bjurkärr och Trollberget är välbesökta utflyktsmål året om. Bjurkärrs gamla bokskog – cirka 250 år – har orörd, urskogsartad karaktär av ett slag som är mycket sällsynt i landet. Artrikedomen av bl.a. lavar, svampar och insekter är mycket stor. Bjurkärr är ett av länets mest besökta skyddade områden och är väl iordningställt för besökare. Även Trollberget har många besökare. Den vackra bokskogen, det mytomspunna berget och den gamla banvallen som numera är cykelled är några av attraktionerna. Vid både Trollberget och Bjurkärr samt huvudentrén Sunnabron finns markerade leder av varierande längd som ger utblickar över sjön och dess övärld.

Kanotleden Väreledens leden passerar genom Åsnens västra och sydvästra del. Utmed leden finns iordningställda rast- och övernattningsplatser. En av övernattningsplatserna ligger utmed kanot- och cykelleden inom parken i närheten av Trollbergets entré.

Cykelleden Åsnen runt-Banvallsleden-Kronobergstrampen på den nedlagda järnvägsvallen passerar genom den västra delen av parken och genom nationalparksentrén vid Trollberget. Banvallen på västra sidan sjön används för promenader och cykling.

Med syftet att förmedla kunskap om och väcka känsla för naturen och kulturlandskapet har en plan för naturvägledning utvecklats i Nationalparksprojektet. Projektets referensgrupp har tillsammans med Centrum för naturvägledning (CNV) vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) medverkat i den planerade naturvägledningen i Åsnens nationalpark med förslag till besöksplatser och naturupplevelser.

Nationalparkens besökare kommer att erbjudas enastående upplevelse- och rekreationsvärden både på land och på sjön. Viktiga ekosystemtjänster säkras samtidigt som lokal utveckling och besöksnäringen gynnas.

Sammanfattning

Den föreslagna Åsnens nationalpark är ett märkligt orört skogs- och sjölandskap långt söderut i landet. Områdets land- och vattenmiljöer har mycket höga naturvärden och hyser ett rikt växt- och djurliv innefattande ett stort antal rödlistade och fridlysta arter. Parkens fastlandsdelar är lättillgängliga och innehåller intressanta och vackra naturmiljöer liksom utblickar över övärlden.

Bildandet av ytterligare en nationalpark i Sverige bidrar väsentligt till uppbyggnaden av landets ekologiska nätverk av skyddade områden. Den nya nationalparken både stärker och kompletterar det svenska nationalparkssystemet.

Genom det starka skydd som nationalpark har ökar väsentligt parkens långsiktiga förutsättningar för att bevara den biologiska mångfalden. Samtidigt främjas Åsnenområdet friluftsliv och besöksnäring, främst inom natur- och kulturturism.

Sammantaget är det väl motiverat att bilda en nationalpark i Åsnenområdet för att skydda ett representativt område av det sydsvenska slättlandskapet med dess sjöar.

Riksdagen bör därför godkänna att ett mark- och vattenområdet i enlighet med det som framgår av den bilagda kartan (*bilaga 2*) förklaras som nationalpark.

6 Justering av nationalparkers namn

Regeringens förslag: Sånfjällets nationalpark ska ha namnet Sonfjällets nationalpark och Trestickla nationalpark ska ha namnet Tresticklans nationalpark.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen godkände Sånfjällets nationalpark den 24 maj 1909 (prop. 1909:125). Enligt ett beslut av Lantmäteriet den 8 augusti 2010 har ortnamnet Sånfjället stavningsändrats till Sonfjället (dnr 504-2007/2241). Nationalparkens namn bör överensstämma med ortnamnet.

Riksdagen godkände den 15 november 1995 att Trestickla nationalpark skulle bildas (prop. 1994/95:162, bet. 1995/96:JoU1, rskr. 1995/96:10). Det område som omfattar nationalparken heter Tresticklan. Nationalparkens namn bör överensstämma med områdesnamnet.

7 Konsekvenser

Statsfinansiella konsekvenser

Hela det område som omfattas av den föreslagna nationalparken ägs av staten (Naturvårdsverket).

De åtgärder som föreslås i skötselplanen ska finansieras av anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur inom utgiftsområde 20. Bidraget från Naturvårdsverket hanteras genom länsstyrelsens ordinarie hantering av bidrag för förvaltning av skyddade områden i länet. Länsstyrelsen ska således i sin ordinarie ansökan om bidrag till förvaltning av skyddade områden i länet också ansöka om bidrag till förvaltningen av Åsnens nationalpark. Länsstyrelsernas insats i övrigt ska rymmas inom ramen för befintliga anslag.

Åtgärder kan även komma att bekostas genom projektmedel och av andra aktörer.

Kommunerna

Förslaget innebär inget nytt krav på kommunerna. Den ökade marknadsföringen av nationalparken förväntas bidra till en positiv utveckling av sysselsättning och offentlig service i regionen.

Miljön och miljömålen

Åsnens nationalpark bidrar till att nå de miljö kvalitetsmål som framför allt rör biologisk mångfald, sjöar och vattendrag, våtmarker, skogar, skyddade områden och friluftsliv. Ett representativt, variationsrikt och biologiskt värdefullt sydsvenskt skogs- och sjölandskap med dess växt- och djurliv ska bevaras i väsentligen orört skick. De främst berörda miljö kvalitetsmålen är Levande sjöar och vattendrag, Myllrande våtmarker, Ett rikt växt- och djurliv och Levande skogar.

Förslaget att bilda nationalparken bidrar till att öka takten i arbetet med att nå flera miljömål, främst genom att de värdefulla naturområdena som finns i parken får ett starkt skydd. Bildandet av parken bidrar särskilt till etappmål om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden (Regeringskansliets dnr M2014/00593/Nm). Enligt etappmålet ska minst 20 procent av Sveriges land- och sötvattensområden och minst 10 procent av Sveriges marina områden senast år 2020 bidra till att nå nationella och internationella mål för biologisk mångfald. Den nya nationalparken bidrar till att uppfylla andelen formellt skydd i etappmålet. De områden som inte redan hade ett skydd bidrar till arealmålet i etappmålet. Detta ska ske genom skydd eller annat bevarande av områden som har särskild betydelse för biologisk mångfald eller ekosystemtjänster. Bevarandet ska ske med ekologiskt representativa och väl förbundna system där reservat, andra effektiva områdesbaserade skyddsåtgärder eller miljöanpassat brukande ingår. Systemen ska vara väl integrerade i omgivande landskap och förvaltas på ett effektivt och inkluderande sätt. Skyddet av sjöar och vattendrag ska ha ökat till 12 000 hektar.

Genom nationalparken förbättras motiven och möjligheterna att uppnå miljökvalitetsnormen för vatten för Västra Åsnen (WA22747419) enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön samt området Västra Åsnen (SE0320040) i enlighet med EU:s art- och habitatdirektiv.

Friluftslivsmålen

Förslaget bidrar till flera av friluftslivspolitikens mål, främst målen Skyddade områden som en resurs för friluftslivet, Tillgänglig natur för alla, Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling och Friluftsliv för god folkhälsa. En nationalpark i Åsnenområdet bidrar till att säkra ytterligare tillgång till skyddad natur och att tillgängliggöra värdefull natur för olika besökskategorier. Stor tyngd läggs på tillgänglighetsaspekter, som är viktiga även från folkhälsosynpunkt.

Kulturmiljömålen

Enligt det nationella målet för kulturmiljöarbetet ska det statliga kulturmiljöarbetet bl.a. främja ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas och en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen. Förslaget till att bilda Åsnens nationalpark bidrar till detta.

Natur- och kulturturism

Samarbetsorganisationen Destination Åsnen arbetar tillsammans med lokala entreprenörer för att utveckla besöksnäringen i hela Åsnenområdet. Genom att erbjuda upplevelser och produkter som präglas av god kvalitet under det samlande namnet Åsnen skapas både nya och bättre förutsättningar för nationalparkens besökare. Detta ger företagen möjlighet till ökad lönsamhet men även bättre service och infrastruktur för lokalbefolkningen.

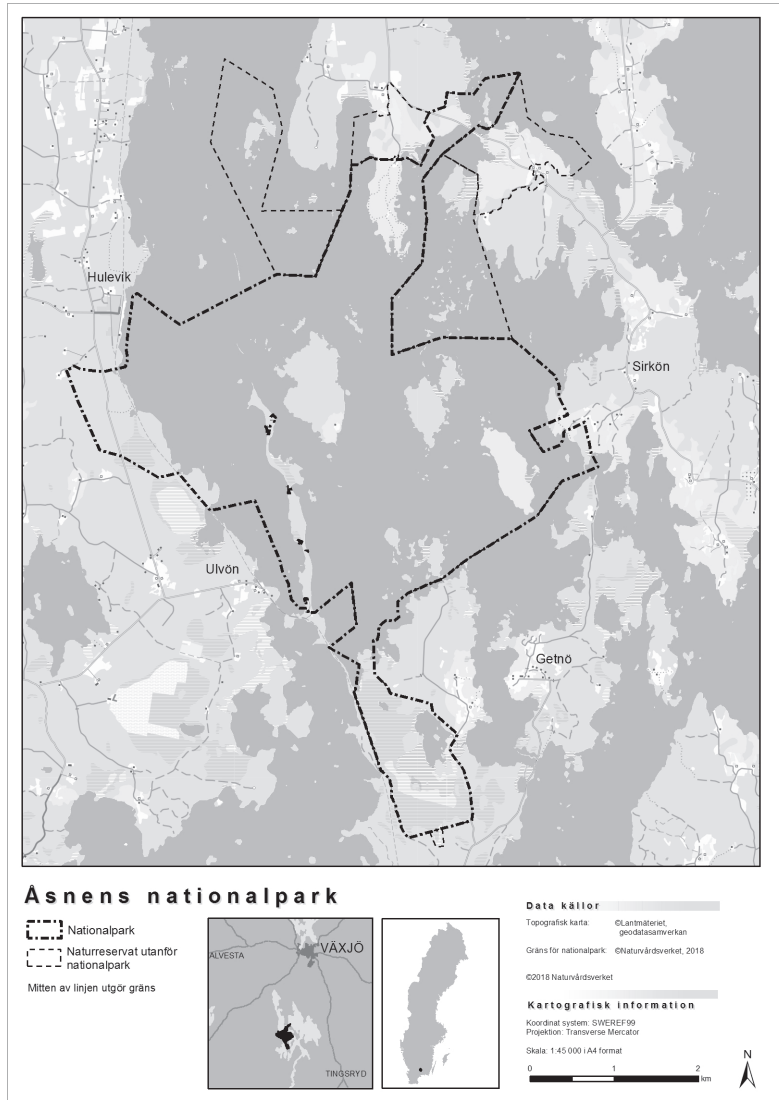
När nationalparken bildas kommer området att marknadsföras bättre genom att omfattas av det gemensamma varumärket Sveriges nationalparker. Antalet besökare i området bedöms därför öka, vilket kan få positiva effekter för näringslivet och bidra till ökad sysselsättning, särskilt för besöks- och upplevelsenäringen, samt offentlig och kommersiell service i regionen. Effekterna för små företag bedöms vara övervägande positiva.

Förteckning över remissinstanserna

AB Destination Småland, Alvesta kommun, Destination Åsnen, Fastighetsverket, Försvarsmakten, Havs- och vattenmyndigheten, Huleviks samhällsförening, Jägareförbundet Kronoberg, Kommerskollegium, Kronobergs Ornitologiska Förening, Kustbevakningen, Lantbrukarnas Regionförbund LRF Sydost, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Mittuniversitetet, Naturskyddsföreningen i Alvesta, Regelrådet, Region Kronoberg, Riksantikvarieämbetet, Rikspolisstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning SGU, Skogsstyrelsen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut SMHI, Svenska Ekoturismföreningen, Svenska Jägareförbundet, Sveriges kommuner och Landsting SKL, Sveriges lantbruksuniversitet SLU, Sveriges Ornitologiska Förening–BirdLife Sverige, Södra Skogsägarna, Tillväxtverket, Tingsryds fågelklubb, Tingsryds kommun, Trafikverket, Transportstyrelsen, Visita, Världsnaturfonden WWF, Växjö kommun, Åklagarmyndigheten och Åsnens fiskevårdsområde.

Därutöver har ett antal privatpersoner yttrat sig.

Karta över Åsnens nationalpark

Livsmiljötyper i Åsnens nationalpark

I förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. finns en förteckning över naturtyper som är sådana livsmiljötyper att de enligt EU-rätten har ett sådant unionsintresse att särskilda bevarandeområden behöver utses.

I denna tabell anges de livsmiljötyper som förekommer i den del av Åsnens nationalpark som utgör ett särskilt bevarandeområde.

Kod	Livsmiljötyp
3160	Myrsjöar
6430	Högörtängar
7140	Öppna mossar & kärr
9010*	Taiga
9060	Åsbarrskog
9080*	Lövsumpskog
9110	Näringsfattig bokskog
9130	Näringsrik bokskog
9160	Näringsrik ekskog
91D0*	Skogbevuxen myr
91E0*	Svämlövskog

* = Särskilt prioriterad naturtyp inom Natura 2000.

Fridlysta eller rödlistade arter i Åsnens nationalpark

I artskyddsförordningen (2007:845) finns en förteckning över fridlysta arter. Därutöver har Artdatabanken en förteckning över arter som är sällsynta eller hotade och därför behöver skyddas, den s.k. rödlistan. I denna tabell anges de fridlysta eller rödlistade arter som förekommer i Åsnens nationalpark. Fridlysta arter anges med bokstaven F i kolumnen F. För rödlistade arter anges rödlistekategorin i kolumnen RK med följande betydelser: AH = akut hotad, SH = starkt hotad, S = sårbar, M = missgynnad, RU = regionalt utrotad.

I artskyddsförordningen (2007:845) finns en förteckning över arter som ska skyddas enligt Sveriges EU-rättsliga förpliktelser. I tabellen anges dessa arter med en asterisk (*) efter det svenska namnet.

Svensk beteckning	Latinsk beteckning	F	RK
<i>Däggdjur</i>			
Lo*	Lynx lynx	F	S
utter*	Lutra lutra	F	M
mård*	Martes martes	F	
hasselmus*	Muscardinus avellanarius	F	
nordfladdermus*	Eptesicus nilssonii	F	
tajgafladdermus*	Myotis brandtii	F	
vattenfladdermus*	Myotis daubentonii	F	
större brunfladdermus*	Nyctalus noctula	F	
trollpipistrell*	Pipistrellus nathusii	F	
dvärgpipistrell	Pipistrellus pygmaeus	F	
brunlångöra*	Plecotus auritus		
<i>Fiskar</i>			
höstlekande siklöja*	Coregonus albula morphotype albula	F	
lake	Lota lota		M
ål	Anguilla anguilla		AH
<i>Fjärilar</i>			
ängsmetallvinge	Adscita statices		M
skiktdynemott	Apomyelois bistriatella		M
klocksäckspinnare	Bacotia claustrilla		M
ligusterfly	Craniophora ligustri		M

Svensk beteckning	Latinsk beteckning	F	RK
silverfläckspraktmal	Denisia stroemella		M
korkmusslingsmal	Nemapogon fungivorellus		M
jättesvampmal	Scardia boletella		M
hålträdssvampmal	Triaxomasia caprimulgella		SH
<i>Fåglar</i>			
rördrom*	Botaurus stellaris	F	M
brun kärnhök*	Circus aeruginosus	F	
mindre hackspett	Dendrocopos minor	F	M
spillkråka*	Dryocopus martius	F	M
mindre flugsnappare*	Ficedula parva	F	
storlom*	Gavia arctica	F	
sparvuggla*	Glaucidium passerinum	F	
trana*	Grus grus	F	
havsörn*	Haliaeetus albicilla	F	M
orre*	Lyrurus tetrix	F	
röd glada*	Milvus milvus	F	
nötkråka	Nucifraga caryocatactes	F	M
fiskgjuse*	Pandion haliaetus	F	
bivråk*	Pernis apivorus	F	M
gröngöling	Picus viridis	F	M
fisktärna*	Sterna hirundo	F	
stare	Sturnus vulgaris	F	S
tjäder*	Tetrao urogallus	F	
<i>Grod- och kräldjur</i>			
mindre vattensalamander ...	Lissotriton vulgaris	F	
vanlig snok	Natrix natrix	F	
åkergroda*	Rana arvalis	F	
vanlig groda*	Rana temporaria	F	
skogsödla	Zootoca vivipara	F	
<i>Kärlväxter</i>			
sjötåtel	Deschampsia setacea		S
klockgentiana	Gentiana pneumonanthe	F	S
mattlumner*	Lycopodium clavatum	F	
rödlånke	Lythrum portula		M
skogsalm	Ulmus glabra		AH
<i>Lavar</i>			
garnlav	Alectoria sarmentosa		M
orange pudrad klotterlav ...	Alyxoria ochrocheila		M
dalmatinerfläck	Arthonia arthonioides		SH
savlundlav	Bacidia incompta		SH

Svensk beteckning	Latinsk beteckning	F	RK
rosa lundlav	Bacidia rosella		S
liten lundlav	Bacidina phacodes		M
liten sönderfallslav	Bactrospora corticola		M
stor sönderfallslav	Bactrospora dryina		SH
tät korallorangelav	Blastenia coralliza		S
blyertslav	Buellia violaceofusca		M
ekspik	Calicium quercinum		S
skuggorangelav	Caloplaca lucifuga		M
kraterorangelav	Caloplaca ulcerosa		SH
kolfarnlav	Carbonicola anthracophila		M
parknål	Chaenotheca hispidula		M
dvärgbägarlav	Cladonia parasitica		M
grå renlav*	Cladonia rangiferina		
parasitsotlav	Cyphelium sessile		S
blek kraterlav	Gyalecta flotowii		S
almlav	Gyalecta ulmi		S
ekpricklav	Inoderma byssaceum		S
gammelekslav	Lecanographa amylicea		S
bokkantlav	Lecanora glabrata		M
blå halmlav	Lecanora sublivescens		S
lunglav	Lobaria pulmonaria		M
ädellav	Megalaria grossa		SH
liten ädellav	Megalaria laureri		SH
kortskaftad ärgspik	Microcalicium ahlneri		M
stiftklotterlav	Opegrapha vermicellifera		M
grynig filtlav	Peltigera collina		M
bokvårtlav	Pyrenula nitida		M
hjämbrosklav	Ramalina baltica		M
rosa skärelav	Schismatomma pericleum		M
sydlig blekspik	Sclerophora amabilis		SH
rödbrun blekspik	Sclerophora coniophaea		M
liten blekspik	Sclerophora peronella		S
rosettgélav	Scytinium fragrans		SH
liten parasitspik	Sphinctrina leucopoda		SH
kortskaftad parasitspik	Sphinctrina turbinata		S
<i>Mossor</i>			
hårklomossa*	Dichelyma capillaceum	F	M
blåmossa*	Leucobryum glaucum		
bokfjädermossa	Neckera pumila		M
kornknutmossa	Odontoschisma denudatum		M
flaggvitmossa*	Sphagnum balticum		
tallvitmossa*	Sphagnum capillifolium		
praktvitmossa*	Sphagnum magellanicum		

Svensk beteckning	Latinsk beteckning	F	RK
sotvitmossa*	Sphagnum papillosum		
rubinmossa*	Sphagnum rubellum		
ullvitmossa*	Sphagnum tenellum		
<i>Skalbaggar</i>			
	Atomaria badia		M
	Carphacis striatus		S
	Cis fusciclavus		M
trubbtandad lövknäppare ...	Crepidophorus mutilatus		S
bredkantad dykare*	Dytiscus latissimus	F	
mulmknäppare	Elater ferrugineus		S
	Euthiconus conicicollis		S
bred paljettdykare*	Graphoderus bilineatus	F	
matt blombagge	Ischnomera cinerascens		M
tiofläckig vedsvampbagge ..	Mycetophagus decempunctatus		M
	Phloeophagus thomsoni		M
	Plegaderus dissectus		M
	Ptenidium gressneri		M
	Saulcyella schmidtii		SH
	Stereocorynes truncorum		S
bokblombock	Stictoleptura scutellata		S
	Triplax rufipes		M
större sågsvartbagge	Uloma culinaris		M
<i>Sländor</i>			
bred kärrtrollslända*	Leucorrhinia caudalis	F	
citronfläckad kärrtrollslända*	Leucorrhinia pectoralis	F	
<i>Steklar</i>			
bryngöbki	Nomada opaca		M
<i>Spindeldjur</i>			
hålträdsklokrypare*	Anthrenochernes stellae		M
<i>Storsvampar</i>			
ekskinn	Aleurodiscus disciformis		M
veckticka	Antrodia pulvinascens		M
grentaggsvamp	Climacodon septentrionalis		M
cinnoberspindling	Cortinarius cinnabarinus		M
skinntagging	Dentipellis fragilis		M
oxtungssvamp	Fistulina hepatica		M
korallticka	Grifola frondosa		M
blekticka	Haploporus tuberculosus		M

Svensk beteckning	Latinsk beteckning	F	RK
koralltaggsvamp	Hericium coralloides		M
igelkottstaggsvamp	Hericium erinaceus	F	AH
balsamvaxskivling	Hygrophorus poëtarum		S
skillerticka	Inonotus cuticularis		S
sydlig sotticka	Ischnoderma resinosum		S
spinnfingersvamp	Lentaria byssiseda		M
vit vedfingersvamp	Lentaria epichnoa		M
brödmärgsticka	Perenniporia medulla-panis		M
tallticka	Phellinus pini		M
svart taggsvamp	Phellodon niger		M
gropticka	Postia guttulata		M
brandticka	Pycnoporellus fulgens		M
grålila fingersvamp	Ramaria fumigata		M
solkremla	Russula solaris		M
silkeslidskivling	Volvariella bombycina		S
grå vedslidskivling	Volvariella caesiotincta		S
rutskinn	Xylobolus frustulatus		M
<i>Tvåvingar</i>			
jordhumlefluga	Pocota personata		M
gulbrokig barkfluga	Xylomya maculata		SH

Miljö- och energidepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 januari 2018

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Wallström, Y Johansson, M Johansson, Bucht, Hultqvist, Regnér, Hellmark Knutsson, Bolund, Damberg, Bah Kuhnke, Strandhäll, Shekarabi, Fridolin, Eriksson, Linde, Skog, Eneroth

Föredragande: statsrådet Skog

Regeringen beslutar proposition Åsnens nationalpark

